

Öcalan, Hasan Basri (2018). "Mehmed Emin Kerkükî ve Emîniye Dergâhı Vakfîyesi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 34, s. 215-231.

DOI: 10.21550/sosbilder.328832

MEHMED EMİN KERKÜKÎ VE EMİNİYE DERGÂHI VAKFİYESİ

Hasan Basri ÖCALAN*

Gönderim Tarihi: Temmuz 2017

Kabul Tarihi: Kasım 2017

ÖZET

Tarih araştırmalarında arşivlerin önemi bilinmektedir. Özellikle özel arşivlerde yer alan belgelerin bulunması ve gün yüzüne çıkarılması bu bakımdan daha da önemlidir. Bu makaleyi konu alan vakfiye, 1216/1801 tarihinde Mehmed Emin Kerkükî tarafından düzenlenmiş ve Bursa'da kurmuş olduğu Emîniye Dergâhı için hazırlanmıştır. Kerkükî, doğduğu yerden göç ederek, Urfa ve İstanbul'dan sonra Bursa'ya gelmiş ve burada Veled-i Habib Camii yanına Nakşibendiye tarikatına bağlı bir dergâh kurmuştur. Burada bağlılarına Nakşî geleneğini öğretmeninin yanında Mesnevî de okutmuştur. XIX. asırda Osmanlı entelektüel hayatına önemli katkı sağlayan kimseler yetiştirmiştir. 1925 yılına kadar faaliyette olan dergâh, daha sonra hane olarak kullanılmış ve son yıllarda restore edilerek sosyal hizmet binası olarak işlevlendirilecektir. Dergâhın arşivi Bursalı bir ailenin elindedir. Bu makalede, ailenin arşivinde bulunan vakfiye değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Vakfiye, Dergâh, Nakşibendiye, Mesnevihan, Mehmed Emin Kerkükî

* Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, habasri@uludag.edu.tr

Mehmed Emin Kerkükî and Foundation Document of Emîniye Dervish Lodge

ABSTRACT

Importance of archives for historical researches is well known. Especially, finding and revealing documents in private archives are even more important in this respect. The foundation document that constitutes topic of this article is regulated by Mehmed Emin Kerkükî in 1216/1801 and composed for Emîniye Dervish Lodge founded by him in Bursa. Immigrating from his birthplace and after visiting Urfa and Istanbul, Kerkükî has reached Bursa and there, next to the Mosque of Veled-i Habib, he founded a dervish lodge affiliated to Nakşibendiye order. In his lodge, besides teaching Nakşibendi tradition to his disciples, he also made them study Mesnevi. He trained individuals who made important contributions to Ottoman intellectual life in the 19th century. After serving as an active lodge until 1925, it was later converted into a residence and in recent years it is being planned to restore the building and employ it as a social services building. Archive of the lodge is being held by a family from Bursa. The foundation document was found in this archive and evaluated in this article.

Keywords: Bursa, Foundation document, Dervish lodge, Nakşibendiye, Mesnevihan, Mehmed Emin Kerkükî

İslâm medeniyeti ile zirveye ulaşan vakıf sistemi Osmanlılar döneminde de hizmet sahaları genişleyerek devam etmiştir. Eğitim, sağlık, din, bayındırlık gibi sosyal hizmetlerin birçoğu vakıflar yoluyla ifa edilmiştir. İslâm tarihinde eğitim kurumlarından sayılan dergâhlardaki hizmetler de, Osmanlılar döneminde, daha önceden olduğu gibi maddi durumu iyi olan kimseler tarafından kurulan vakıflar tarafından yerine getirilmiştir. Bu vakıflar ya dergâhı kuran şeyh efendi, ya da ileri gelen devlet adamı ve zengin muhibler tarafından kurulmuştur. Bunun yanı sıra tekkelere bağlı vakıf arazilerinden vergi alınmaması da, bu müesseseler için önemli bir malî destek olmuştur (Kazıcı 1985: 54, Kazıcı 1999: 297, Faroqhi 1973: 197-229). Vakıfların işleyişi “vakfiye” adı verilen bir belge ile tanzim edilmiştir. Vakfiyeler, hakkında düzenlendikleri müessese ile ilgili önemli bilgiler verdiği gibi, yazıldığı dönemin eğitim, din ve sosyal tarihi hakkında da de önemli

veriler içermektedir. Orijinalleri günümüze az sayıda ulaşan vakfiyelerin birçoğunun kopyaları Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yer almaktadır. Ancak kopyaları bu arşivde bulunmayan ve özellikle de vakıf kurucularının aileleri veya özel kütüphane ve arşivlerde bulunan vakfiyeler, sadece adı geçenlerde bulunduğundan bunların ortaya çıkarılması daha da büyük bir önem arz etmektedir. Bu makaleye konu olan vakfiyenin aslı Bursa'da Eminiyye Dergâhı'nın kurucusu olan şeyh efendinin mirasçılarında bulunmaktadır ve onların elindeki arşiv tasnifi esnasında tespit edilerek gün yüzüne çıkarılmıştır¹. Osmanlı araştırmalarında arşivlerin önemi bilinmektedir. Resmi arşivlerde yer alan belgelerin yanı sıra özel arşivlerde yer alan belgeler de an az bu kadar, hatta bunlardan daha büyük bir ehemmiyeti haizdir. Zira bu tür özel arşivleri bulmak, bulunca da bunlara erişmek, ancak arşivleri elinde bulunduranların özel izinleri ile mümkündür. İşte söz konusu vakfiye böyle bir özel arşivde yer almaktaydı. Buradan kopyası alınarak değerlendirilmiştir. Bu makalede dergâhın kurucusu Mehmed Emin Efendi'nin hayatı ile kurmuş olduğu dergâha ait vakfiyesi değerlendirilecektir.

Vakfiyeye konu olan Eminiyye Dergâhı, Bursa'da Şeyh Mehmed Emin Kerkükî Efendi tarafından kurulmuş ve onun adına izafeten Eminiyye Dergâhı denilmiştir. III. Selim döneminin (1789-1807) etkili şahıslarından olarak kabul edilen (Butros 1982: 17) ve Bursa'da Eminiyye Dergâhı'nı kuran Mehmed Emin Efendi, 1140/1727 senesinde Kerkük'te doğmuştur. Doğduğu şehre nisbet olarak Kerkükî olarak bilinmesinin yanı sıra, İstanbul'da bir müddet kalarak ilim tahsil ettiği için "İstanbulî" olarak da anılmıştır². Babası tarafından soyu Hz. Peygamberin (sav) torunu Hz. Hüseyin'e, anne tarafından ise Kadiriyye Tarikatı'nın kurucusu Abdülkâdir-i Geylânî'ye ulaşmaktadır (Mehmed Şemseddin 1997: 222). İlim tahsiline doğduğu şehir olan Kerkük'te başlayan Mehmed Emin Efendi, doğduktan bir müddet sonra şehrin

¹ Vakfiyenin aslından bir fotokopi verme nezaketinde bulunan Memduh Gökçen Bey ve kızı Şükufe Gökçen Hanıma teşekkür ederim.

² *Bursa Eminiyye Dergâhı Vakfiyesi*, Gökçen Ailesi Arşivi, 4a.

Safeviler tarafından işgal edilmesi sonucu ortaya çıkan karmaşa nedeniyle anne ve babası ile birlikte doğduğu diyarlarda bir müddet dolaşmıştır. Ancak karmaşa ortamının bitmemesi ve bir müddet sonra babasının da vefat üzerine Ruha (Urfa)'ya göç etmiş, bu şehirde görevli bulunan amcası Boynueğri Abdullah Paşa'nın kâtipliğini yapmıştır. Zira ömrünün bu dönemine kadar hat, inşa, imla ve divan yazışmaları konularında önemli bir mesafe kat etmiştir (Kepecioğlu 2009: II/25). Mehmed Emin Efendi, Urfa'da bulunduğu sıralarda Hamavîzâde Medresesi'nde ders veren ve dönemin önemli Nakşî şeyhlerinden olan Şeyh Nebih (Abdünnebî) Efendi' den (Karakuş 1996:106-107) Sarf, Nahiv, Mantık, Meânî ve Âdâb ilimlerini tahsil etmiş, hem bu ilimlerden, hem de adı geçen zatın müktesebatından dolayı Nakşî icazeti almıştır. Abdullah Paşa'nın Halep'e tayin olmasından sonra onunla beraber bu şehre giden Mehmed Emin Efendi bir sene Halep'te kalmıştır. Bir sene sonra İstanbul'a giden Mehmed Emin Efendi, burada sadrazam Mehmed Rağıp Paşa ile tanıştırılmış ve paşa tarafından konağına davet edilmiştir. Mehmed Emin Efendi İstanbul'da Kulekapısı Mevlevihanesi civarında sakin Mevlevî ve Nakşî Tazıcıbaşı Şeyh Mehmed Âgâh Efendi'ye intisab ederek, kendisinden Mevlevî icazeti almış, aynı zamanda onun torunu ile de evlenmiştir³. Mehmed Emin Efendi, İstanbul'da Kulekapısı semtinde sakin olduğu evde talebelerine bir müddet ders vermiştir. 1193/1779 senesinde Bursa'ya hicret ederek, Hisar semtinde kiralamış olduğu Sarızâde Konağı'nda ders vermeye devam etmiştir. Daha sonra Veled-i Habib Camii yanındaki Hacı Abdullah Konağı'nı satın alarak, yanına bir kütüphane ve odalar da inşa ederek burayı dergâh haline getirmiştir. Dergâhta Nakşî usûl üzere eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden Şeyh Mehmed Emin Efendi, 1219/1804 senesinde tekrar İstanbul'a giderek Fındıklı'da Ayaz Paşa Konağı'nı dergâh haline getirmiş ve buradaki irşad faaliyetleri sonucu devlet kademesinde görev yapan birçok kimse kendisine intisab etmiştir. 1222/1807 senesinde III. Selim'in tahttan indirilmesi

³ Gazzîzâde Abdüllatif Efendi, *Ravzâtü'l-Müflihûn*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Böl, nu. 1041, 22b.

hadisesinden sonra Şeyh Mehmed Emin Efendi de, fermanla Bursa'ya gönderilmiş, ihya ettiği Emینیye Dergâhı meşihatını devam ettirmiştir. 6 Muharrem 1228/9 Ocak 1813 Cuma günü vefat ederek, Veled-i Habib Camii bitişiğindeki türbeye defnedilmiştir (Mehmed Şemseddin 1997:231; Hüseyin Vassâf 1999:II/190; Tekeli 2016:45, Öcalan 2001:147, Demirağ 2000:26).

Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin türbesindeki sandukanın baş tarafında daha önce yazılı olup son restorasyon sırasında türbenin dış duvarına asılan ve geç dönemde yazıldığı tahmin edilen bir kitabede şunlar yazılıdır:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî

Bânî-i in hânkâh-ı tecellîgâh-ı Nakşibendî kutbu'l-

ârîfin gavsu'l-vâsilîn nahl-i siyâdet ve gülbâğ-ı

şerâfet Hoca Mehmed Emin Efendi kuddise sırruhu's-sermedî.

Şeyh Emin Efendi'nin vefatından sonra oğlu Ubeydullah Efendi dergâhta kısa bir müddet görev yapmıştır. Daha sonra Şeyh Mehmed Emin Efendi, Şeyh Ahmed Bahaaddin Efendi ve Şeyh Mehmed Âgâh Efendi dergâhların kapanış tarihi olan 1925 şeyhlik yapmışlardır (Mehmed Şemseddin 1997:231, Demirağ 2000: 45).

Şeyh Mehmed Emin Efendi, sağlığında herhangi bir eser yazmamıştır, ancak yetiştirmiş olduğu talebe ve müridleri, eserleriyle ve görüşleriyle bir döneme damga vurmuşlardır. Şeyhin, müridlerinden tespit edilenleri şunlardır:

a. Selimiye Tekkesi Şeyhi Ali Behcet Efendi (1238/1822) (Bursalı 2000: I/47, Hüseyin Vassâf 1999:II/382, Azamat 1989: II/382),

b. Ahmed-i Gazzî Dergâhı Şeyhi Abdülatif Efendi(1247/1831) (Tekeli 1991: 71).

c. Eşrefzâde Dergâhı Şeyhi Necmeddin Efendi (1304/1886)(Mehmed Şemseddin 1997: 107).

d. Emirsultan Dergâhı Şeyhi Hacı Ahmed Efendi (1269/1852) (Mehmed Şemseddin 1997: 52, Kepecioğlu 2009: I/93).

e. Münzevî Dergâhı Şeyhi Mehmed Emin Efendi (Mehmed Şemseddin 1997: 553).

f. Mesnevihan Hoca Hüsameddin Efendi (Mehmed Şemseddin 1997: 226).

g. Hoca Neş'et Efendi (1222/1807)(Kemikli 2007: 13),

h. Hatuniyye Tekkesi şeyhi Hoca Selim Efendi (1227/1812),

i. Hoca Mustafa Vahyi Efendi (1285/1868) (Yücer 2003: 220),

j. Hoca Bekir,

k. Keşfi Efendi (Mehmed Şemseddin 1997: 226-227).

Şeyh Mehmed Emin Efendi, Nakşibendiye tarikatından icazetli ve dergâhını da bu tarikata bağlı olarak kurmasına rağmen özellikle Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sini mürid ve muhiblerine okutmuştur. Bu dönemde Nakşî dergâhlarında *Mesnevi* okutma geleneğinin özellikle İstanbul'da yaygın bir şekilde devam ettiği bilinmektedir. Bu dergâhlar arasında Mehmed Emin Efendi'nin halifelerinden Behçet Ali Efendi'nin şeyhlik yaptığı Selimiye'deki Nakşî dergâhı da bulunmaktadır (Gölpınarlı 1983: 321).

Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin hayatı ve tasavvufi görüşleri müridlerinden Bursa'da Ahmed-i Gazzî dergâhı şeyhi Abdüllatif Efendi tarafından, *Ravzâtü'l-Muflihûn* adlı eserde⁴, ve yanlışlıkla Mehmed Emin Efendi'ye ait olduğu belirtilen (Mehmed Şemseddin 1997: 226) *Mergûbu's-Sâlikîn*⁵ adlı bir başka eserinde yazılmıştır. Ayrıca Şeyh Abdüllatif Efendi yazmış olduğu *Vâkıât* (Tekeli 2016) adlı eserinde de

⁴ Gazzîzâde, *Ravzâtü'l-Muflihûn*, 23a-26a.

⁵ Süleymaniye Ktp., H. Mahmud böl. Nu. 2518; Gazzîzâde Abdüllatif, *Nakşibend Yolunun Esasları Mergûbü's-Sâlikîn*, Hazırlayan: Şaban Özköse, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

şeyhi Mehmed Emin Efendi'nin görüşlerini detaylı bir şekilde yazmış, hatta bu eser büyük orandan Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin görüşleri etrafında oluşmuştur. Abdüllatif Efendi bu eserde Mehmed Emin Efendi'nin görüşlerini “kâle’ş-şeyh”, kendi görüşlerini ise “kâle’l-fakîr” şeklinde belirtmiştir (Tekeli 2016: 63-64).

Şeyh Mehmed Emin Efendi, 1216/1801 senesinde Bursa'ya geldiği zaman, Veled-i Habib Mahallesi'nde bulunan mescidi camiye çevirmiş, ayrıca buranın yakınında bulunan Abdullah Ağa adlı bir şahsın konağını da satın alıp, bazı odalar ilave etmiş ve burasını Emینیye Dergâhı olarak bilinen Nakşibendiyye'ye bağlı bir dergâh haline getirmiştir. Dergâhın yanına bir de kütüphane kurmuştur (Mehmed Şemseddin 1997:225, Baykal 1982: 81). Vakfiyeden anlaşıldığı gibi Kerkükî kurmuş olduğu kütüphane için iki görevli tayin etmiştir⁶. Bu durum kütüphanenin bir hayli zengin olduğunu göstermektedir. Nitekim İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi Genel No: 5291 numaralı bir defterde Bursa dergâhlarından kütüphaneye intikal eden yazma eserlerin listesi verilmektedir. Bu defterin 51-60. sayfaları arasında Emینیye Dergâhı'ndan toplam 257 adet yazma eser kütüphane kayıtlarında yer almaktadır⁷. Dergâhtan kalan bazı yazma ve matbu eserler ise halen Gökçen ailesinin elinde olup, bunlarla ilgili bir envanter çalışması yapılmış, ancak kitapların ne olacağı konusunda herhangi bir karar verilmemiştir. Mehmed Emin Efendi Emینیye Dergâhı'nda vefat tarihine (1228/1813) kadar şeyhlik yapmıştır.

Dergâhın vakfiyesi küçük ebatlı bir defter şeklinde olup, deri kaplı ve toplam 12 varaktan ibarettir Kâğıdı ince olduğundan yer yer yıpranmalar, dolayısıyla bazı kelimeler okunamaz duruma gelmiştir. Rebiülâhir 1216/Ağustos 1801 tarihli vakfiyenin ilk iki sayfasında serlevha olup, metin etrafı cetvelle çift çizgi olarak çizilmiştir. Düzgün

⁶ Vakfiye, 8a.

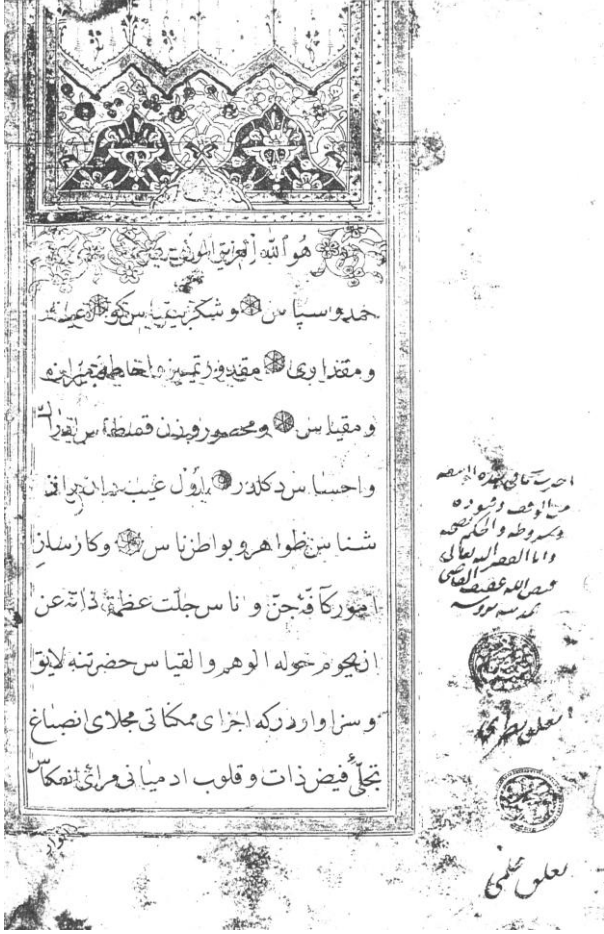
⁷ İsmail Hakkı, *Emir Buhari, Morali, Eşrefzâde, Emینیye, Mevlevihane ve Baba Efendi kitaplıkları demirbaş defteri*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Genel no:5291.

bir nesih yazı ile yazılan vakfiyenin her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Vakfiyenin son iki sayfasında ise şahitlerin isimleri yer almaktadır.

Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin kurmuş olduğu dergâha ilişkin vakfiyesi, “Hüvellâhu'l-'azîzu'l- .” ifadesi ile başlayıp, vakfiyelerde giriş kısmı olarak değerlendirilen bu bölüm vakıf yapmanın önemine vurgu yapan bölümdür ve toplam üç varaktır. Dördüncü varakta vâkıfın adı, “Kutbu'l-ârifin gavsu'l-vâsılın kıdvetü'l-evliyâi'l-kâmilin umdetü'l-asfiyâi'l-âmilin câmiü'l-ulûmi'z-zâhire ve'l-bâtine hazâinü'l-me'ârifî'l-ilâhiyyeti'l-bârize ve'l-kâmine sâdâtü'n-Nakşibendiyye ve meşâyih-i âliyyesinden kerâmetlü reşâdetlü İstanbulî Şeyh Mehmed Emin Efendi” şeklinde uzunca bir ifade ile belirtilmiştir⁸. Ancak vâkıf, kendi yerine İstanbul'da ikamet eden kendi müridlerinden Süleyman Neş'et Efendi'yi vekil olarak tayin etmiş ve Neş'et Efendi vâkıfın yerine vakfın mahkemede tescilini yaptırmıştır⁹.

⁸ Vakfiye, 4a.

⁹ Vakfiye, 5a.

Eminiye Dergâhı Vakfiyesi giriş sayfası.

Vakfiyenin bundan sonraki bölümünde, vakfedilenler sıralanmaktadır. Vakfiyeye göre, Şeyh Mehmed Emin Kerkükî'nin vakfettiği yerler şunlardır:

a-Bir çulha dükkânı: Anadolu vilayeti, Ayaş kasabasında yer alan bu dükkânın bir tarafı Ali Ağa dükkânı, bir tarafı Tavşanoğlu evi ve iki tarafı da umumi yol ile çevrilidir.

b-İki terzi dükkânı: Aynı şekilde Ayaş kasabasında bulunan bu dükkânların bir tarafı Eski Cami vakfı, bir tarafı Voyvoda Mehmed Mes'ud dükkânı ve iki tarafı da umumi yol ile sınırlıdır.

c-İki demirci dükkânı: Ayaş kasabasındaki demirci dükkânlarının bir tarafı Un Pazarı, bir tarafı Hacı Muhyî vakfı olan dükkân, ki tarafı da umumi yol ile sınırlıdır.

d-Bir değirmen: Ayaş kasabası civarlarındaki meyve bahçelerinin alt tarafında olan değirmenin, bir tarafı Mumcu Hacı Süleyman bağı, bir taraftan dağ, bir taraftan da yol ile çevrilidir¹⁰.

Vakfiyelerde mevkûfât sayıldıktan sonra bunların gelirlerinin nerelere sarf edileceği yerler belirtilir. Vakfiyeye göre Kerkükî'nin, Bursa'da Veled-i Habib Camii civarında inşa ettirdiği Nakşibendiyye zaviyesinde görev yapacak kimselerin ücretleri ve masrafları söz konusu vakıftan karşılanacaktır, ayrıca adı geçen caminin de masrafları ve görevli ücretleri de aynı şekilde kurulan vakıf tarafından ödenecektir. Vâkıfın tayin ettiği görevli ücretleri şu şekildedir:

a- Câbi: 3 akçe,

b- İkinci câbi: 3 akçe,

c-Mütevelli: 20 akçe alacaktır. Vakfiyeye göre, vâkıf hayatta olduğu müddetçe vakfın mütevellîsi olarak görev yapacaktır¹¹.

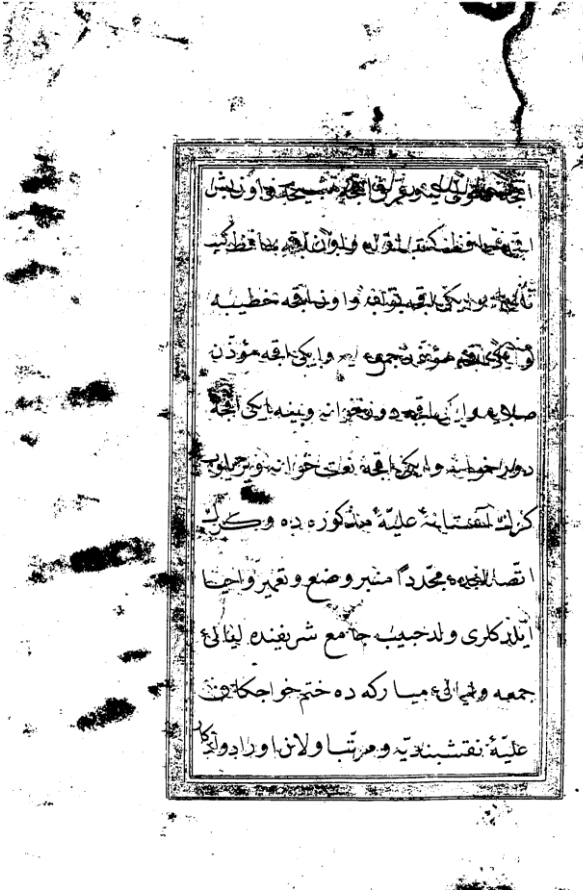
d-Şeyh: 40 akçe,

¹⁰ Vakfiye, 5b-6b.

¹¹ Vakfiye, 8a.

- e-Hâfız-ı kütüb-i evvel: 15 akçe,
f-Hâfız-ı kütüb-i sâni: 10 akçe,
g-Bevvâb (Bekçi): 2 akçe.
h-Hatib: 10 akçe,
i- Cuma müezzini: 2 akçe,
j-Selâ müezzini: 2 akçe,
k- Devirhân: 2 akçe
l-İkinci devirhân: 2 akçe
m- Na't-hân: iki akçe¹².

¹² Vakfiye, 6b-7b.

Eminiye Dergâhı Vakfiyesi, görevlilerin ve ücretlerinin yazıldığı sayfa.

Görevli ücretleri belirlendikten sonra, vakfiyede başka hizmetler ve bu hizmetlerle ilgili şartlar yer almaktadır. Vâkıfın şartlarından biri Veled-i Habib Camii'nde cuma geceleri ve mübarek kandil gecelerinde Nakşibendiyye tarikatının Hatm-ı Hâcegânı ile “müretteb evrâd ü ezkâr” okunmasıdır. Ayrıca sabah namazlarından sonra Kur'an-ı

Kerim'den birer cüz okunup sevabı Hz. Peygamberin (sav), diğer peygamberlerin, dört halifenin, evliyanın, Nakşibendiyye tarikatı halifelerinin ruhlarına hediye edilecektir¹³.

Eminiye Dergâhı vakfiyesinin en önemli kısımlarından biri, her vakfiyenin sonunda yer alan, “Şühûdü'l-hâl” olarak belirtilen şahitler kısmıdır. Zira burada yer alan kimselerin sıradan kimseler olmayıp, belli bir müktesebatı olan ve özellikle XIX. asırda Osmanlı kültür dünyasına önemli katkıları kimseler olduğu görülmektedir. Eminiye Dergâhı vakfiyesindeki şahitler şunlardır:

Umdetu'l meşâyihî'l-izâm Üftâdezâde es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi,

Zübdetu'l-fazli ve'l-kirâm Behçet Ali Efendi: XIX. asır İstanbul'da önemli Mevlevî-Nakşî âlim ve suffilerindedir (Bursalı 2000:I/47, Hüseyin Vassâf 1999:II/382, Azamat 1989:II/382),

Fahru's-sa'âdâtî'l-kirâm el-Hac Ali Ağa,

Umdetu'l meşâyihî'l-kirâm Şeyh Ahmedzâde es-Seyyid Abdüllatif Efendi,

Reîsu'l-küttâbî'l-askerî Hüseyin Efendi

Fahru's-sâdât es-Seyyid Mehmed Râşid Efendi,

Fahru'l-meşâyihî'l-kirâm Selâm Şeyhi İbrahim Efendi,

Umdetu's-sâdât es-Seyyid Hüseyin Efendi,

Kenanzâde el-Hac Mehmed Ağa,

Kazzâz Osman Ağa,

Attâr Hâfız Halil Efendi,

Kütahiyevî Hoca Mehmed Efendi,

Ma'cûnî es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi,

¹³ Vakfiye, 7b.

Boyacı el-Hac Ebubekir Efendi,
Hâfız Mehmed Hulûsî Efendi,
El-Hac Mehmed Ağa,
Fahru'l-ulemâ Mustafa Keşfi Efendi¹⁴.

Emniye Dergâhı Vakfiyesi, şahitlerin yer aldığı sayfa.

¹⁴ Vakfiye, 11b.

Burada söz konusu edilen Eminiye Dergâhı'nın kurucusu Şeyh Mehmed Emin Kerkükî yaşadığı dönemde Bursa'da kurmuş olduğu dergâhın yanı sıra İstanbul ve Bursa'da yetiştirmiş olduğu talebeleri ile tasavvuf âlemine önemli katkı sağlayan bir âlim ve sûfidir. Dergâh, kendisinden sonra 1925 yılında kapatılıncaya dek hizmet vermeye devam etmiştir. Bir müddet hane olarak kullanılan dergâh son yıllarda ortadan kaldırılarak yerine sosyal hizmet amaçlı bir bina inşa edilmiştir. Dergâhın kütüphanesinde bulunan yazma eserlerin bir kısmı Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi'ne aktarılmışken, bazı kitaplar ile arşiv belgelerinin bir bölümü ise vâris ailenin elinde kalmıştır. Ailedeki arşiv tasnifi esnasında vakfiyenin olduğu tespit edilmiş ve bir kopyası tarafımızdan alınarak yayına hazırlanmıştır. Vakfiyenin başka yerde kopyasının bulunmayışı, dergâhın tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Ali Behcet Efendi (2012). *Ubeydiye Risalesi Dar Geçitleri Geçmek*. Haz: Yusuf Turan Günaydın, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Azamat, Nihat (1989). “Ali Behcet Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. II, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 382-383.
- Bursa Eminiye Dergâhı Vakfiyesi*. Gökçen Ailesi Arşivi.
- Bursalı Mehmed Tahir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Butros Abu-Manneh (1982). “The Naqshbandiyya-Mucaddidiyya in the Ottoman Lands in the Early 19th Century”. *Die Welt des Islams*, S. 22.
- Demirağ, Banu (2000). *Manolya Ağacının Kökleri*. İstanbul: Zero Prodüksiyon.
- Faroqhi, Suraiya (1975). “XVI-XVII. Yüzyıllarda Orta Anadolu'da Şeyh Aileleri”. *Türkiye İktisat Tarihi Semineri, Metinler/Tartışmalar* (Ankara 8-10 Haziran 1973).

Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Vâkıât*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Kit., No: 705.

Gazzîzâde Abdülatif Efendi, *Ravzâtü'l-Müflihûn*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Böl., No: 1041.

Gazzîzâde Abdülatif (2004). *Nakşebend Yolunun Esasları Mergûbü's-Sâlikîn*. Haz: Şaban Özköse, İstanbul: İnsan Yayınları.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1983). *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Hüseyin Vassâf (1999). *Sefîne-i Evliyâ*. Haz: Ali Yılmaz-Mehmet Akkuş, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

İsmail Hakkı, Emir Buhari, Morali, Eşrefzâde, Eminiyye, Mevlevihane ve Baba Efendi Kitaplıkları Demirbaş Defteri, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Genel No: 5291.

Karakuş, Mahmut (1996). *Şanlıurfa Evliya ve Alimleri*. Şanlıurfa: Şanlıurfa Belediyesi Yayını.

Kazıcı, Ziya (1999). *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*. İstanbul: İFAV Yayınları.

Kazıcı, Ziya (1985). *İslâmi ve Sosyal Açından Vakıflar*. İstanbul: Marifet Yayınları.

Kemikli, Bilal (2007). “Mesnevi ve Türk İrfanı: Mesnevihanlık Geleneği”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C: 16, S: 2.

Kepecioğlu, Kâmil (2009). *Bursa Kütüğü*. Haz: Hüseyin Algül-Osman Çetin-Mefail Hızlı-Mustafa Kara-M. Asım Yediyıldız, Bursa: Bursa Kültür A.Ş.

Mehmed Şemseddin Efendi, *Hâkisâr-ı Şemsî*, Ahmet Erdönmez Özel Arşivi.

Mehmed Şemseddin Efendi (1997). *Yâdigâr-ı Şemsî Bursa Dergâhları I-II*. Haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, Bursa: Uludağ Yayınları.

Mehmed Şemseddin. *Karâr-ı Şemsî*; Safiyüddin Erhan Özel Kütüphanesi.

Öcalan, Hasan Basri (2002). “Bursa’da Bir Mesnevihan: Mehmed Emin Kerkükî”. *Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu Bildirileri* (19-21 Aralık 2001 Manisa). Yay. Haz. Emrehan Küey.

Tekeli, Hamdi (1991). *Ahmed Gazzî'nin Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

Tekeli, Hamdi (2016). *Gazzîzâde Abdüllatif'in Hayatı, Eserleri ve Vâkıât'ı*. Bursa: Uludağ Yayınları.

Yücer, Hür Mahmut (2003). “Eyüp’te Hâtûniye Tekkesi ve “*Tenşîtü'l-Muhbbîn bi Menâkıb-ı Hâce Hüsâmeddin*”. *Tasavvuf Dergisi*, S: 10.

